

והוינן בה: מאי קאמר לחו שירבה בישיבה, והא הדבר תלוי ברחמי שמים שהם תלויים בתפילת האדם?

ומשנינן: דאיבעי לתרוייהו — דהא בלא הא לא סניא.

ב. מה יעשה אדם ויתעשר?

אמר להן: ירבה בסחורה⁽¹⁰⁰⁾, וישא ויתן באמונה⁽¹⁰¹⁾.

אמרו לו: הרבה עשו כן ולא הועילו!

אלא: יבקש רחמים ממני שהעושר שלו. שנאמר "לי הכסף ולי הזהב".

ושוב הוינן בה: מאי קאמר לחו שירבה בסחורה? והרי הדבר תלוי ברחמי שמים?

ומשנינן: דהא בלא הא לא סני.

ג. מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים?

אמר להם: ישא אשה החוגנת לו ויקדש עצמו לשמש בצניעות⁽¹⁰²⁾ בשעת תשמיש.

אמרו: הרבה עשו כן ולא הועילו!

אלא: יבקש רחמים ממני שהבנים שלו, שנאמר "הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן".

מאי קא משמע לן — דהא בלא הא לא סני.

מאי שכר פרי הבטן?

אמר רבי חמא ברבי חנינא: בשכר שמשחין עצמן בבטן מלהזריע כדי שתזריע אשתו תחילה — נותן לו הקב"ה שכר פרי הבטן⁽¹⁰³⁾.

שנינו במשנה: בית שמאי אומרים כל הנשים מתות נדות.

והוינן בה: מאי טעמייהו דבית שמאי?

אי נימא משום דכתיב "ותתחלחל המלכה", ואמר רבי: מלמד שפרסה נדה, והבא נמי — כל אשה בשעת מותה, אנב ביעתותא דמלאכא דמותא, חזיא דם נדה.

והאנן תנן איפכא: שחרדה מסלקת את הדמים!

הא לא קשיא.

פחדא, שהיא דאגה המתמשכת — צמית את הדם מלבוא, ולכן אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה הרי היא טהורה.

אבל ביעתותא, שהוא פחד פתאומי, וכגון הכא, בהופעתו הפתאומית של מלאך המות

שזהו "מילתא דפשיטא" שמצווה עליו כל אדם במשאו ומתנו, ולפיכך פירש שישא ויתן באמונה שהעושר מאת הקב"ה וברצות ה' יעשיר איש.

102. כן פרש"י ועיין בהערה הבאה.

103. הגמרא לעיל [לא] לומדת מן הפסוק "אשה כי תזריע וילדה זכר", שכאשר האשה מזרעת תחילה היא יולדת זכר. [אלא שלפי זה, זהו

מועיל שירבה בישיבה ויתחכם, שזהו המהלך הטבעי הרגיל, ולפיכך צריך תפילה כדי לזכות בחכמה שהיא מ"שולחן המלך".

100. בהגהות הגר"א כתב שתיבות "ירבה בסחורה" נמחקות.

101. בפשיטות כוונת הגמרא שיהא משאו ומתנו עם הבריות ביושר, ואולם כתב הבן יהוידע

— **מרפיא** — מרפה את הרחם ולפיכך גורם לדם לצאת.

ותו הוינן בה: **אלא**, מעתה, שאמרת שטעמם של בית שמאי הוא משום ביעתותא דמלאך המות, אם כן, **הא דתנן: בית שמאי אומרים: כל האנשים מתים הרי הם זבין.** ולפי ההסבר בנשים הוא הדין שכל האנשים נעשים זבים מחמת ביעתותא דמלאך המות. **ובית הלל אומרים: אין זב אלא מי שמת זב.**

ותקשי לבית שמאי: **אקרי כאן** לבית שמאי את הדין האמור בראיית אונס של זב שאינו מטמא. שנאמר "**מבשרו**" — **ולא מחמת אונסו!**

אלא, טעמא דבית שמאי,

כדתניא: בראשונה היו מטבילין כלים על גבי [של] **נדות מתות** סמוך למיתתן אף על פי שלא נגעו בהם.

והיו **נדות חיות** מתביישות מכך שאפילו

במיתתם אין נוהגין עמהם ככל אדם.

התקינו שיהיו מטבילין על גבי [של] כל הנשים, מפני כבודן של נדות חיות.

בראשונה היו מטבילין על גבי זבין מתין, והיו זבין חיים מתביישין.

התקינו שיהיו מטבילין על גבי כל האנשים, מפני כבודן של זבין חיים⁽¹⁰⁴⁾.

מתניתין:

האשה שמתה ויצאה ממנה רביעית דם — מטמאה משום כתם. ומטמאה באהל.

רבי יהודה אומר: אינה מטמאה משום כתם, מפני שנעקר משמתה.

ומודה רבי יהודה ביושבת על משכר ומתה, ויצאה ממנה רביעית דם — שהיא מטמאה משום כתם לפי שיצא הדם ממנה בחייה.

האנשים לטמאות כלים שהיו עליהם בשעת מיתה, כדי שלא יהיו הנדות והזבין החיים מתביישים. אלא, שנחלקו הם, שלדעת בית שמאי גזרו על כל הנשים והאנשים לטמאות אפילו בטומאת "אבן מסמא" אחר מותם [כמו שגזרו על הנדות והזבים שמא יתעלפון], ולדעת בית הלל לא החמירו לטמא ב"אבן מסמא" לאחר המות אלא בנדות וזבין ולא בשאר האנשים והנשים. ובחידושי הרמב"ן כתב אף הוא כדעת רבינו תם, אלא שהוסיף וכתב "ובית הלל סברי לענין הטבילת כלים עשאוהו כנדות אבל לא לשאר טומאת דחיים ולא לאבן מסמא לאחר מיתה". ומבואר מדבריו, שאף לענין שאר טומאות נדה וזב מחיים לא גזרו על שאר העולם

מהלך טבעי ואינו שכר למעשיו. ועיין מה שכתב על זה הראב"ד בס' בעלי הנפש שער הקדושה]. ובערוך לנר הקשה, שבגמרא לעיל פירש רש"י ויקדש עצמו לשמש בצניעות, ואילו כאן מוכח שהשכר הוא בגלל שמהיין עצמן מלהזריע. ולפיכך פירש, שאף זה בכלל שיקדש עצמו, שיגדור עצמו מלהזריע כדי שתזריע אשתו תחילה.

104. התוס' בסוגייתנו [ד"ה אלא] כתבו שמהגמרא במסכת מו"ק משמע שברייטא זו נשנית להלכה ואינה דעת בית שמאי לבד, ולפיכך פירשו [בשם רבינו תם] שבית הלל מודים לבית שמאי שגזרו על כל הנשים ועל

אמר רבי יוסי: לפיכך אינה מטמאה באהל.

גמרא:

והוינן בה: מכלל דבריו של רבי יהודה דמטהר מטומאת כתם משום שנעקר ממנה הדם משמתה, אתה למד דתנא קמא סבר: אף על גב דנעקר דם משמתה מטמאה משום כתם?!?

והרי אין ראיית דם לאחר מיתה!?

אמר זעירי: מקור — האם מקומו טמא איכא בינייהו.

שהכא איירי שנעקר הדם מחיים אלא שעדיין לא יצא מהמקור עד שמתה.

ומחלוקתם היא האם המקור יש בכוחו לטמא כל דם שבתוכו ואפילו אין לו דין דם נידות⁽¹⁰⁵⁾.

[והיינו, שזו היא הנחה ברורה ללא חולק שראיית דם המטמאת משום נדה תלויה בראייה וכל המחלוקת היא האם יש דין נוסף שמקור מקומו טמא].

שנינו במשנה: ומודה רבי יהודה ביושבת על המשבר, ואמר רבי יוסי: לפיכך אינה מטמאה באהל המת.

והוינן בה: מכלל, דתנא קמא [היינו רבי יהודה], סבר באהל נמי מטמא? וכיצד זה יתכן, והא יצא הדם מחיים!?

אמר רב יהודה: דם תבוסה⁽¹⁰⁶⁾ איכא בינייהו.

דתניא, איזהו דם תבוסה?

פירש רבי אלעזר ברבי יהודה: הרוג שיצא ממנו דם בין בחייו בין במותו, ספק בחייו יצא ממנו הרביעית דם ספק במותו יצא הרביעית דם. או ספק היתה הרביעית דם שיצאה חלקה בחייו וחלקה במותו — זהו

ועוד, שהדם בעצמו אינו אוכל ואינו משקה, ולפיכך אין לו דין קבלת טומאה כלל. אלא גזירת הכתוב היא שהטומאה נבראת שם מתחילה, וכל משקה שנברא במקור טמא הוא ומטמא ביציאתו כדין דם הנדה.

ובתוס' הרא"ש [טז א, וכב א] כתב שטומאת "מקור מקומו טמא" — הלכה למשה מסיני — שהדם שמתמא בנגיעתו במקור אף על פי שטומאת בית הסתרים היא, ואין הדם אוכל ומשקה לקבל טומאה.

106. לשון "תבוסה" היא מלשון תערובת, ונלקח מלשון הפסוק [יחזקאל טז ו] "מתבוססת בדמיך" [ר"ש, רע"ב אהלות ב ב]. והיינו שמעורב בו דם מחיים, ודם שיצא לאחר המוות.

[כגון "מעיינות הזב" ואפשר שבכלל זה אף טומאת משכב ומושב]. עוד תירצו התוס', שכוונת הברייתא היא שבראשונה היו מטבילים רק על גבי נדות מתות, כדעת בית הלל. ולבסוף התקינו שיהיו נוהגים כדעת בית שמאי. ואולם דעת הרמב"ם [כמבואר בפירושו למשנה] שברייתא זו אליבא דבית שמאי נשנתה ולדעת בית הלל לא גזרו בשום אופן על האנשים והנשים הטהורים מפני הנדות והזבין.

105. הרמב"ן בחידושו [לעיל מא ב] פירש שהטעם ש"מקור מקומו טמא" אינו משום שהמקור מטמא בנגיעה את הדם שנמצא בתוכו, מפני שהמקור — "בית הסתרים" הוא [מקום שאינו מגולה] ואין בית הסתרים מטמא במגע.

דם תבוסה.

רבי יהודה סבר שיש להסתפק שמא יצאה רביעית דם לאחר מיתה, ולכן גם מטמאה באהל ואילו רבי יוסי סבר שכיון שישבה על המשבר בהיותה בחיים ודאי לנו שיצא הרביעית דם מחיים.

וחכמים אומרים: זה אינו דם תבוסה שטומאתו היא מדברי סופרים.

שכיון שיש לחוש שמא יצאה רביעית דם אחרי מיתה הרי דינו ככל ספק טומאה. ולכן אם היה הספק ברשות היחיד — **ספקו טמא.** ואם ברה"ר — **ספקו טהור.**

אלא איזהו דם תבוסה — הרוג שיצא הימנו רביעית דם בחייו ובמותו, ועדיין לא פסק⁽¹⁰⁷⁾, ספק רובו בחייו ומיעוטו במותו, ספק מיעוטו בחייו ורובו במותו — זהו דם תבוסה.

והיינו שפשיטא לן שלא יצאה ממנו רביעית דם לאחר מיתה ומהתורה אינו טמא. אלא שאם היה ברור שיצאה ממנו רוב הרביעית

מחיים לא היו גוזרים עליו חכמים טומאה מדבריהם.

רבי יהודה אומר: הרוג שיצא ממנו רביעית דם, והיה מוטל במטה ודמו מטפטף לגומא — **טמא, מפני שהטפה של מיתה מעורבת בו.**

וחכמים מטהרין, מפני שראשון ראשון עא-ב נפסק.

והיינו שכיון שהדם אינו יוצא בקילוח אלא יוצא טיפין טיפין לתוך גומא, הרי הדם היוצא לאחר מיתה מתערב קמעא קמעא בדם שיצא מחיים ומתבטל בו.

ולכן אפילו בסופו של דבר יהיה הדם היוצא לאחר מיתה מרובה מהדם היוצא מחיים הוא יהיה טהור.

ולא גזרו על דם תבוסה אלא בשלא מתערבים הדמים.

והוינן בה: **שפיר קאמרי ליה רבנן לרבי יהודה!**

בהמשך הברייתא.

הפירוש השלישי, פירושו של רבינו תם, שלא גזרו חכמים על "דם תבוסה" אלא אם כן ברור לנו שלא פסק הדם לזוב אחר המוות ולפחות מיעוט דם שאחר המיתה נמצא בתערובת שעל הקרקע.

הרמב"ם [פ"ב מהל' טומאת מת הל' י"ג] השמיט תיבות "ולא פסק". ואפשר שמפרש הוא כפירוש הר"י ב"ר יו"ט שתיבות אלו באו ללמדנו שאם זב הדם בהפסקות ולא קולח בבת אחת הרי זה טהור. ומאחר שכתב הרמב"ם דין זה בפירוש [שם הל' י"ד] לא הוצרך לכותבם.

107. התוס' בסוגייתנו כתבו ג' פירושים בהסבר דברי חכמים אלו "ועדיין לא פסק".

פירוש ר"י, שלא גזרו על דם תבוסה אלא במקום שסופו להיות מטמא מדינא. והיינו, במקום שלא פסק ועתיד הדם הנמצא בקרקע להיות "רביעית דם שיצאה לאחר המוות", ככהאי גונא גזרו על רוב רביעית הדם שיצאה לאחר מיתה הנמצאת בקרקע שמטמאת באוהל. הפירוש השני, פירוש ר"י בר יו"ט, שכוונת חכמים היא שמדובר באופן שהדם היה יוצא בקילוח אחד ולא היה פוסק ומטפטף, שבזה דעת חכמים ש"ראשון ראשון בטל" כמבואר